

УДК 94

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-868-875](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-868-875)

Костючок Петро Леонтійович кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри етнології і археології, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, тел: (0342) 59-61-87, <https://orcid.org/0000-0001-8719-8723>

Солонець Ірина Федорівна кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології і археології, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, тел: (0342) 59-60-40, <https://orcid.org/0000-0003-1853-4652>

Щербін Лілія Василівна кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, факультет історії, політології і міжнародних відносин, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-4456-6597>

ПІДНЕСЕННЯ СТАРОДАВНЬОГО ВАВИЛОНУ ЗА ПРАВЛІННЯ ХАММУРАПІ (1792-1750 РР. ДО Н. Е.)

Анотація. У статті охарактеризовано діяльність знаменитого правителя стародавнього Вавилону Хаммурапі (1792–1750 рр. до н. е.), який перетворив Вавилон на могутній центр стародавнього світу, залишивши помітний слід в історії цивілізації. Вавилон переживав періоди іноземного панування та руйнувань упродовж своєї історії, він залишається символом могутності, багатства, краси та культури й донині. Хаммурапі, був шостим царем Першої аморейської династії, однією з найвідоміших постатей стародавньої історії. Він був видатним полководцем, що об'єднав Месопотамію, здібним політиком та адміністратором. Внутрішня та зовнішня політика Хаммурапі сприяла значному піднесенню Вавилону. Обрані правителем стратегії перетворили Вавилон на головний політичний, економічний та релігійний центр. Хаммурапі вміло використовував дипломатію, шахівницю коаліцій та військові дії для розширення кордонів, зміцнення влади, посилення авторитету. До 1755 р. до н. е. Хаммурапі об'єднав усю Месопотамію під владою Вавилону, сприявши його піднесенню та перетворенню невеликого міста-держави на велику територіальну державу. Йому вдалося підкорити міста Ісін, Урук, Ур, Ларсу, захопити Марі, Ешнунну, сприяти піднесенню стародавнього Вавилону. Внутрішні реформи

були важливими факторами зміцнення Вавилону: розбудова інфраструктури (іригаційні канали, храми, міські укріплення), що сприяла економічному зростанню та процвітання, реорганізація адміністративної системи. Ключовим елементом діяльності Хаммурапі став Кодекс (Закони) – збірник законів, який не тільки забезпечив правову уніфікацію та соціальну стабільність, але й відобразив складну соціальну структуру вавилонського суспільства. Правління Хаммурапі це переломний момент у становленні Вавилону як домінуючої сили в Стародавній Месопотамії.

Ключові слова: Вавилон, Хаммурапі, Месопотамія, цивілізація.

Kostyuchok Petro Leontiyovych candidate of historical sciences, associate professor, professor of the Department of Ethnology and Archaeology, faculty of history, political science and international relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, tel.: (0342) 59-61-87, <https://orcid.org/0000-0001-8719-8723>

Solonets Iryna Fedorivna PhD in History and Ethnology, Associate Professor Department of Ethnology and Archeology, Faculty of History, Politology and International Relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, tel.: (0342) 59-60-40, <https://orcid.org/0000-0003-1853-4652>

Shcherbin Liliia Vasylivna candidate of historical sciences, associate professor, associate professor of the Department of World History, faculty of history, political science and international relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, [https:// orcid.org/ 0000-0002-4456-6597](https://orcid.org/0000-0002-4456-6597)

THE RISE OF ANCIENT BABYLON DURING THE RULE OF HAMMURAPI (1792-1750 B.C.E.)

Abstract. The article describes the activities of the famous ruler of ancient Babylon, Hammurabi (1792–1750 BC), who turned Babylon into a powerful center of the ancient world, leaving a noticeable mark on the history of civilization. Babylon experienced periods of foreign domination and destruction throughout its history, it remains a symbol of power, wealth, beauty and culture to this day. Hammurabi, the sixth king of the First Amorite Dynasty, was one of the most famous figures in ancient history. He was an outstanding commander who united Mesopotamia, a capable politician and administrator. Hammurabi's domestic and foreign policies contributed to the significant rise of Babylon. The strategies chosen by the ruler turned Babylon into a major political, economic and religious center. Hammurabi skillfully used diplomacy, a chessboard of coalitions and military actions to expand borders, strengthen power,

and strengthen authority. By 1755 BC, Hammurabi united all of Mesopotamia under the rule of Babylon, contributing to its rise and transformation of a small city-state into a large territorial state. He managed to conquer the cities of Isin, Uruk, Ur, Larsa, capture Mari, Eshnunna, and contribute to the rise of ancient Babylon. Internal reforms were important factors in strengthening Babylon: the development of infrastructure (irrigation canals, temples, city fortifications), which contributed to economic growth and prosperity, and the reorganization of the administrative system. The key element of Hammurabi's activities was the Code (Laws) - a collection of laws that not only ensured legal unification and social stability, but also reflected the complex social structure of Babylonian society. The reign of Hammurabi is a turning point in the emergence of Babylon as a dominant power in Ancient Mesopotamia.

Keywords: Babylon, Hammurabi, Mesopotamia, civilization.

Постановка проблеми. Хаммурапі – один з найвідоміших правителів стародавньої історії. Він – “цар справедливості завдяки своєму Кодексу законів та листам, що свідчать про його судову діяльність, цар-завойовник, який здійснив об’єднання Месопотамії” [1], був “видатним політиком та адміністратором” [2, с. 32]. Його внутрішня та зовнішня політика сприяла піднесенню стародавнього Вавилону. За його правління Вавилон як столиця став важливим центром, привабливим простором, головним містом. Правління Хаммурапі (1792–1750 рр. до н. е.) та його сина Самсу-ілуна (1749–1712 рр. до н. е.) ознаменували апогей Першої династії Вавилону [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правління Хаммурапі досліджено багатьма істориками, юристами, політологами [4]. Відомий французький ассіролог Д. Шарпен створив не тільки біографію Хаммурапі, але й біографи його п’яти наступників, зокрема, сина Самсу-ілуна, якого часто зображують як наступника, який не зміг зберегти велике царство, засноване батьком [5]. Вчена П. Бармаш висвітлила концепції справедливості, аналізуючи роль писарів, поєднання королівської ідеології та освітніх традицій, визначила прийоми композиції, які були використані під час написання законів Хаммурапі [6].

Сучасні студії, присвячені Хаммурапі, відображають малодосліджені аспекти, нові інтерпретації термінів [7], переосмислюють його віхи правління, висвітлюють дійових осіб палацової та провінційної адміністрації, сільськогосподарську політику знаменитого вавилонського царя.

В українській історіографії досліджено вплив законів Хаммурапі на суспільство і державу [8–11], зміни правління, запроваджені Хаммурапі, як поштовх до появи вперше світської манери управління, формально системи організації й регулювання відносин людей [12], становище жінок за законами Хаммурапі [13].

Мета статті – висвітлити піднесення Вавилону за правління Хаммурапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Хаммурапі (1792–1750 рр. до н. е.) був шостим царем Першої аморейської династії Вавилону. Правління його батька царя Сін-мубалліта (1812–1793 рр. до н.е.) стало своєрідною преамбулою могутності і процвітання. Він уклав союзи з містами-державами Урук, Ісіном, Рапікумом проти Ларси. Сін-мубалліт очолив війська проти Ларси, але був розбитий їхнім царем Рім-Сіном I. Він будував фортеці, укріплення, іригації [14].

Точний рік народження Хаммурапі невідомо, оскільки він правив 43 роки, то дослідники вважають, що він у молодому віці отримав владу. Реконструкція правління Хаммурапі базується головним чином на формулах його дат (роки називалися на честь значного вчинку, який цар здійснив у попередньому році або на початку року, названого таким чином).

У соціально-економічній сфері правитель Вавилону вдавсь до врегулювання боргового питання. Хаммурапі проголосив мішарум – указ, яким анулювалися борги.

Також вавилонський цар займався інфраструктурними проектами. Він будував та відновлював храми, міські стіни, громадські будівлі, споруджував канали. Наявність палацу та багатьох храмів у столиці та поза її межами надає розуміння того, що «лише держава зі значними ресурсами могла будувати та утримувати їх, годувати та одягати їхніх мешканців» [15, р. 905].

Важливим аспектом діяльності Хаммурапі була зовнішня політика. За часів його правління наймогутнішими царствами обабіч Вавилону були Ларса на півдні, Вавилон у центрі, Ешнунна на сході, Марі на заході, Екаллатум на півночі Месопотамії.

Задля зміцнення влади та розширення кордонів держави вавилонський цар активно використовував дипломатію та війни. За його правління Вавилонське царство значно розширилося. З маленького міста аморейський правитель збудував великий Вавилон [16]. У 1787 р. до н. е. він приєднав Ісін та Урук. У 1783 р. до н. е. уклав союз з Шамші-Ададом – ворогом Ешнуни. 1765 р. до н. е. суккуль-мах Еламу Сіве-палар-хуппак виступив проти лугаля Ешнуни Ібал-піела II. Його перемозі сприяла коаліція Хаммурапі, ашшурського царя Ішме-Дагана I і правителя Марі Зімрі-Ліма. Проте Елам напав на Вавилон, який не отримав допомоги Ларси. Хаммурапі об'єднав сили з Марі та успішно відбив напад еламітів. Він скористався цією перемогою та укладеним союзом, щоб у 1763 р. до н.е. захопити Ларсу. Ці роки характеризувалися зміною коаліцій між основними царствами: Марі, Ашшур, Ешнунна, Вавилон та Ларса. У 1758 р. до н.е. захопив та зруйнував Марі.

Поступово відбулося піднесення бога Мардука в пантеоні, який з невеликого місцевого божества став богом, визнаним у масштабах Вавилонії, завдяки зростаючій могутності Хаммурапі, який об'єднав Месопотамію своїми завоюваннями [17]. Якщо Вавилон політично зріс під час правління та завоювань

Хаммурапі, то висунення Мардука на чолі пантеону дозволило йому стати головним священним містом країни.

На думку історикині Т. Орлової, «політично Хаммурапі поєднав у своєму царюванні семітську концепцію племінного вождя і шумерську ідею міського царства» [18]. Список міст і держав, які він завоював під час свого правління, міститься в пролозі до його Кодексу. За припущенням дослідника Д. Шарпена, перша група міст має релігійний характер (Ніппур, Еріду та Вавилон – міста головних божеств Енліля, Енкі/Еа та Мардука), принцип групування інших 18 міст є географічним, формуючи своєрідне коло в центральній Вавилонії: з Ісіні, на північ (Кіш та Кута), на захід (Борсіппа), на південь (Ділбат); до третьої групи входять міста на «східній периферії»; четверта група відповідає пізнішим завоюванням Хаммурапі: на заході – Марі та Туттул; на сході – Ешнунна та Агаде, на півночі – Ашшур та Ніневія [19].

Упродовж останніх років свого правління Хаммурапі здійснював масштабні проекти з відбудови в районах, які були спустошені повеннями або постійними війнами. Він також переселяв людей із завойованих територій. У Вавилоні та містах під його контролем, таких як Кіш та Ур, біженцям-жерцям з різних переможених міст, включаючи Ісін, Урук та Ларсу, дозволили будувати храми, де вони продовжували поклоніння богам своїх предків [20, р. 907].

Правління Хаммурапі асоціюється насамперед із Законами чи Кодексом. Дослідники цю збірку називають «першою скрижаллю закону, новаторський характер якого дивує й сьогодні» [21], вважають «найдовшим і найкраще організованим юридичним текстом стародавнього Близького Сходу» [22], найкраще збереженим. Кодекс Хаммурапі також був задуманий правителем Вавилону «як засіб представлення його всім учасникам судового процесу, розкиданим по величезній території, яка завдяки завоюванням стала справжньою імперією» [23].

Цей документ став важливим порталом до розуміння світу стародавнього Вавилону XVIII ст. до н. е., а також започаткував довготривалу дискусію про сам збірник. Шедевр месопотамської культури знайдений у 1901 р. у Сузах археологічною місією під керівництвом французького археолога Ж.-Ж. Моргана [24]. Археологи перевезли стелу до Лувру. Французький священнослужитель, вчений Ж.-В. Шейл, опублікував перший переклад Кодексу Хаммурапі у 1902 р. Сцена зустрічі царя Хаммурапі з богом сонця Шамашем стала однією з популярних та впізнаваних зображень історії стародавніх цивілізацій.

Дослідники відзначають, що «Хаммурапі залишається одним із великих царів Месопотамії, видатним дипломатом і переговорником, який був достатньо терплячим, щоб чекати на потрібний момент, і потім достатньо безжальним, щоб досягти своїх цілей, не витрачаючи надто багато ресурсів» [25]. Його спадщина як законодавця відображає його турботу про соціальну справедливість та покращення життя свого народу.

Висновки. Хаммурапі, відомий перш за все своєю діяльністю як законодавець, Кодексом Хаммурапі, був також великим завойовником. Цар Хаммурапі використовував дипломатію та військові альянси для розширення власного впливу та території. До 1755 р. до н.е. об'єднав усю Месопотамію під владою Вавилону. Завдяки постійним зусиллям йому вдалося підкорити міста Ісін, Урук, Ур, Ларсу, захопити Марі, Ешнунну, сприяти піднесенню стародавнього Вавилону. За часів правління Хаммурапі відбулися зміни, що були спрямовані на консолідацію умов, що виникли в результаті перетворення невеликого міста-держави на велику територіальну державу.

Література:

1. Fiette B. Le domaine royal de Hammurabi de Babylone Apports de la documentation cunéiforme à l'histoire agraire. *Histoire & Sociétés Rurales*. 2018. 49(1), 9-53. <https://doi.org/10.3917/hsr.049.0009>.
2. Джеджора О. Історія європейської цивілізації. Частина I. До кінця XVIII століття. Львів: Видавництво ЛБА, 1999. 448 с.
3. Charpin D. Civilisation mésopotamienne. *L'annuaire du Collège de France* 119 | 2022, mis en ligne le 01 mars 2022. URL : <http://journals.openedition.org/annuaire-cdf/17190> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/annuaire-cdf.17190>
4. Van De Mieroop M. King Hammurabi of Babylon: A Biography. 2005. 171 p.
5. Charpin D. Hammurabi de Babylone, Paris, PUF, 2003.
6. Barmash P. The Laws of Hammurabi: At the Confluence of Royal and Scribal Traditions. Pamela. Oxford: Oxford University Press, 2020. Pp. 336.
7. Pérez P. B. Le terme uššušum dans le Code de Hammurabi : le cas de l'article § 116. *Aula Orientalis*, 2024. 42(1), 11-20. <https://ddd.uab.cat/record/302061>
8. Сухацький Р. Вплив законодавства на розвиток суспільства й держави загалом на прикладі законів Хаммурапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 31(1). С. 40–46.
9. Савельєв В. Соціально-економічне життя у Вавилоні за царя Хаммурапі. *Старожитності Лукомор'я*. 2020. № 3. С. 5–14.
10. Мищак І. Правове становище військовослужбовців і державних службовців у Стародавньому Вавилоні. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 5. С. 15–19.
11. Утвенко В. Формування державного апарату в Стародавньому Вавилоні *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 1. С. 153–157.
12. Коваленко Є. Я. Культура менеджменту Стародавнього Єгипту, Шумеру та Вавилонії. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 1. С. 76–82.
13. Мекіса Д., Білик В. Правове становище жінки у Месопотамії (за старовавилонськими та середньоассирійськими законами). *Матеріали XXXI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: Зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 31. С. 196–202.
14. Mark, J. J. Hammurabi. *World History Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/hammurabi/>
15. Sasson, Jack M. King Hammurabi of Babylon. Vol. 2. *Civilizations of the Ancient Near East*. Ed. Jack M. Sasson. Peabody, MA: Hendrickson, 1995. 4 vols. 901-915.

16. Foucart S. Hammourabi le juste https://www.lemonde.fr/ete-2007/article/2007/08/15/hammourabi-le-juste_944686_781732.html
17. Cousin L. (2019). Babylone, ville des dieux et des rois. *Histoire urbaine*, 56(3), 11-33. <https://doi.org/10.3917/rhu.056.0011>.
18. Орлова Т. Всесвітня історія. Історія цивілізацій. URL: <https://textbook.com.ua/istoriya/1473447807>
19. Charpin D. Civilisation mésopotamienne. *L'annuaire du Collège de France* [En ligne], 119 | 2022, mis en ligne le 01 mars 2022, consulté le 30 juillet 2025. URL : <http://journals.openedition.org/annuaire-cdf/17190> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/annuaire-cdf.17190>
20. Sasson, Jack M. King Hammurabi of Babylon. Vol. 2. *Civilizations of the Ancient Near East*. Ed. Jack M. Sasson. Peabody, MA: Hendrickson, 1995. 4 vols. 901-915.
21. Francis Joannès. Babylone: le code de Hammurabi, première «table de la loi» <https://www.histoire-et-civilisations.com/thematiques/antiquite/babylone-le-code-de-hammurabi-premiere-table-de-la-loi-69197.php>
22. Roth M. *Law Collections from Mesopotamia and Asia Minor*. Atlanta, Ga. 1995. 283 p.
23. Charpin D. Hammurabi, ein babylonischer Herrscher, der in seinem gesamten Reich Gerechtigkeit spricht *Zeitschrift für altorientalische und biblische Rechtsgeschichte* Volume 29, Issue 1 (2023) pp. 1 – 18 DOI: <https://doi.org/10.13173/ZAR.29.1.001>
24. Cuny J., Paladre C. Les fouilles de Suse (Iran) d'après les archives photographiques du département des Antiquités orientales du musée du Louvre. *Les nouvelles de l'archéologie* [Online], 170 | 2023, онлайн з, підключення 09 липня 2025 р . URL : <http://journals.openedition.org/nda/14374>; DOI : <https://doi.org/10.4000/nda.14374>
25. Mark, J. J. Hammurabi. *World History Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/hammurabi/>

References:

1. Fiette, B. (2018). Le domaine royal de Hammurabi de Babylone Apports de la documentation cunéiforme à l'histoire agraire. *Histoire & Sociétés Rurales*, 49(1), 9-53. <https://doi.org/10.3917/hsr.049.0009>
2. Dzhezdzhora O. (1999). *Istoriia yevropeiskoi tsyvilizatsii*. Chastyna I. Do kintsia XVIII stolittia [History of European Civilization. Part I. To the End of the 18th Century] [in Ukrainian].
3. Charpin, D. (2022, March 1). *Civilisation mésopotamienne*. *L'annuaire du Collège de France*, 119. Retrieved from <http://journals.openedition.org/annuaire-cdf/17190>. <https://doi.org/10.4000/annuaire-cdf.17190>
4. Van De Mieroop, M. (2005). *King Hammurabi of Babylon: A Biography*. Blackwell Publishing.
5. Charpin, D. (2003). *Hammu-rabi de Babylone*. PUF.
6. Barmash, P. (2020). *The Laws of Hammurabi: At the Confluence of Royal and Scribal Traditions*. Oxford University Press.
7. Pérez, P. B. (2024). Le terme uššušum dans le Code de Hammurabi: le cas de l'article § 116. *Aula Orientalis*, 42(1), 11-20. <https://ddd.uab.cat/record/302061>
8. Sukhatskyi, R. (2015). Vplyv zakonodavstva na rozvytok suspilstva y derzhavy zahalom na prykladi zakoniv Khammurapi. [The influence of legislation on the development of society and the state in general using the example of the laws of Hammurabi.], *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Pravo - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*.31(1), 40–46. [in Ukrainian].
9. Saveliev, V. (2020) Sotsialno-ekonomichne zhyttia u Vavyloni za tsaria Khammurapi [Socio-economic life in Babylon under King Hammurabi]. *Starozhytnosti Lukomoria - Antiquities of the Lukomorye*. (3), 5–14. [in Ukrainian].

10. Myshchak, I (2013). Pravove stanovyshe viiskovosluzhbovtiv i derzhavnykh sluzhbovtiv u Starodavnomu Vavyloni [The Legal Status of Military Personnel and Civil Servants in Ancient Babylon]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy - Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, (5), 15–19. [in Ukrainian].
11. Utvenko, V. (2015) Formuvannia derzhavnogo aparatu v Starodavnomu Vavyloni [The Formation of the State Apparatus in Ancient Babylon.] *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy - Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine* (1), 153–157. [in Ukrainian].
12. Kovalenko, Ye. (2018). Kultura menedzhmentu Starodavnoho Yehyptu, Shumeru ta Vavylonii [Management Culture of Ancient Egypt, Sumer and Babylonia]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv - Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, (1), 76–82. [in Ukrainian].
13. Mekisa D., Bilyk V. (2017). Pravove stanovyshe zhinky u Mesopotamii (za starovavylonskymy ta serednoassyriiskymy zakonamy) [The legal status of women in Mesopotamia (according to Old Babylonian and Middle Assyrian laws).]. In *Materialy XXXI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii «Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii»*: Zb. nauk. Prats. 31, 196–202. [in Ukrainian].
14. Sasson, J. M. (1995). King Hammurabi of Babylon. In J. M. Sasson (Ed.), *Civilizations of the Ancient Near East* (Vol. 2, pp. 901-915). Hendrickson.
15. Foucart, S. (n.d.). *Hammourabi le juste*. Retrieved from https://www.lemonde.fr/ete-2007/article/2007/08/15/hammourabi-le-juste_944686_781732.html
16. Cousin, L. (2019). Babylone, ville des dieux et des rois. *Histoire urbaine*, 56(3), 11-33. <https://doi.org/10.3917/rhu.056.0011>
17. Orlova, T. (2012). Vsesvitnia istoriia. Istoriia tsyvilizatsii. [World History. History of Civilizations]. Retrieved from <https://textbook.com.ua/istoriya/1473447807> [in Ukrainian].
18. Charpin, D. (2022). *Civilisation mésopotamienne*. L'annuaire du Collège de France, 119. Retrieved from <http://journals.openedition.org/annuaire-cdf/17190>. <https://doi.org/10.4000/annuaire-cdf.17190>
19. Joannès, F. (n.d.). *Babylone : le code de Hammurabi, première «table de la loi»*. Retrieved from <https://www.histoire-et-civilisations.com/thematiques/antiquite/babylone-le-code-de-hammurabi-premiere-table-de-la-loi-69197.php>
20. Roth, M. (1995). *Law Collections from Mesopotamia and Asia Minor*. Scholars Press.
21. Charpin, D. (2023). Hammu-rabi, ein babylonischer Herrscher, der in seinem gesamten Reich Gerechtigkeit spricht. *Zeitschrift für altorientalische und biblische Rechtsgeschichte*, 29(1), 1–18. <https://doi.org/10.13173/ZAR.29.1.001>
22. Cuny, J., & Paladre, C. (2023). Les fouilles de Suse (Iran) d'après les archives photographiques du département des Antiquités orientales du musée du Louvre. *Les nouvelles de l'archéologie*, (170). Retrieved from <http://journals.openedition.org/nda/14374>. <https://doi.org/10.4000/nda.14374>
23. Mark, J. J. (2018). Hammurabi. *World History Encyclopedia*. Retrieved from <https://www.worldhistory.org/hammurabi/>